

1. júla 2021

INDEX: EUR 13/4342/2021

**„CHCEME LEN NIEKTORÉ PRÁVA!”
MIGRUJÚCIM OPATROVATEĽKÁM
A OPATROVATEĽOM SÚ V RAKÚSKU
ODOPIERANÉ PRÁVA**

ZHRNUTIE

“V podstate chceme len niektoré práva. Mali by sa kontrolovať aj naše pracovné podmienky. V zmluve je jedna vec, ale v práci, keď začnete na pracovnom mieste, to vyzerá inak. Je ťažké vziať si prestávku alebo spať. Často sme zavalení prácou navyše.”

Hilda, opatrovatelka z Rumunska pracujúca v Rakúsku.

Migrujúcim ženám, ktoré sa starajú o starších ľudí v Rakúsku, nie je poskytnutá dostatočná ochrana a finančná kompenzácia. Dostávajú nízke mzdy, pracujú príliš dlhé hodiny bez prestávok a majú nedostatočný prístup k systému sociálnemu zabezpečeniu. Mnohé migrujúce pracovníčky zažívajú rasizmus, obťažovanie a zneužívanie v situácii, kedy je zavedená iba slabá ochrana, zabezpečenie bezpečia alebo kontrola. Existuje malá alebo žiadna podpora, ktorá by im pomohla vyhľadať pomoc alebo spravodlivosť, ak sú zneužívané alebo diskriminované.

Pandémia COVID-19 nielenže zhoršila už existujúcu neistotu opatrovateliek a opatrovateľov pracujúcich v rakúskych domácnostiach. Zároveň tiež poukázala aj na ich zúfalé pracovné podmienky. Počas prvých mesiacov pandémie mnohé migrantky pracujúce ako opatrovatelky v domácnosti predĺžili svoje pracovné turnusy v Rakúsku, aby pokračovali v poskytovaní starostlivosti starším ľuďom. Ženy, s ktorými Amnesty International viedla rozhovory, poukázali na to, ako často skončili 24 hodín denne/7 dní v týždni bez primeranej ochrany pred nadmerne dlhými pracovnými hodinami alebo bez ochrany, ktorá by im pomohla zabezpečiť pravidelné prestávky na odpočinok.

Táto správa je založená na výskume uskutočnenom od novembra 2020 do mája 2021. Okrem teoretického výskumu, viedli výskumníci Amnesty International rozhovory s 32 ľuďmi, ktorí mali buď priame skúsenosti s opatrovateľskou prácou, odbornými znalosťami a/alebo skúsenosti s úlohami relevantnými pre povolanie v oblasti opatrovateľskej práce v Rakúsku. Medzi respondentkami je šesť slovenských a sedem rumunských žien, ktoré v tom období, alebo v minulosti pracovali ako opatrovatelky v domácnosti v Rakúsku.

Rozhodnutie organizácie Amnesty International osobitne preskúmať situáciu opatrovateliek a opatrovateľov v domácnosti v Rakúsku a ochranu ich ľudských práv, vyplynulo z konkrétnych problémov, ktoré tieto pracovníčky a títo pracovníci zažili v súvislosti s pandémiou COVID-19. Viac ako 92 % opatrovateľov v domácnosti v Rakúsku tvoria ženy. Viac ako 98 % z nich sú migrantky pochádzajúce zo strednej a východnej Európy, najmä z Rumunska a Slovenska. Ženy pracujúce týmto spôsobom sú často označované ako „okružné migrantky“, pretože bežne migrujú na krátke obdobie a striedajú sa v pracovných turnusoch v trvaní dvoch alebo štyroch týždňov v Rakúsku a následne sa na toto obdobie vracajú do krajín pôvodu. Práve preto mali obmedzenia v oblasti medzinárodného cestovania mimoriadne negatívny vplyv práve na opatrovatelky a opatrovateľov v domácnosti pracujúcich v Rakúsku.

Práca pri poskytovaní starostlivosti starším ľuďom je veľmi feminizované povolanie a následne podhodnotené a slabo platené. Rakúsko má jeden z najvyšších rozdielov v odmeňovaní žien a mužov v Európe (19 % v roku 2019). Pre ženy pracujúce v tejto oblasti, ktoré sú migrantky, je rozdiel ešte väčší a často sú platené pod hranicou minimálnej mzdy. V Rakúsku zarábajú migrujúci pracovníci o 25 % menej ako štátni príslušníci a migrantky o 26,8 % menej ako štátne príslušníčky.

Rakúsko má čoraz viac starnúce obyvateľstvo – viac ako štvrtina obyvateľstva bude do roku 2040 staršia ako 65 rokov – a s tým spojenú aj rastúcu požiadavku po opatrovateľoch. Politické rozhodnutia, ako peňažné dávky a do roku 2018 zodpovednosť za financovanie vlastnej dlhodobej starostlivosti v domovoch dôchodcov, viedli k tomu, že sa mnohí starší ľudia alebo ich rodiny rozhodli pre opatrovatelky a opatrovateľov v domácnosti. Viac ako 60 000 opatrovateliek a opatrovateľov v domácnosti, ktorí sú často označovaní ako 24-hodinoví opatrovatelia (*24-Stunden Betreuer*innen*), poskytuje starostlivosť starším ľuďom v ich domovoch.

Hoci je v Rakúsku veľký dopyt po opatrovatelkách a opatrovateľoch v domácnosti, tento aspekt sa nepremietol do dôležitej úlohy, ktorú si veľmi cenia zo sociálneho alebo politického hľadiska.

PRÁVNE A POLITICKÉ MEDZERY A NEISTÁ SITUÁCIA V OBLASTI ZAMESTNANOSTI OPATROVATELIEK A OPATROVATEĽOV V RAKÚSKU

Opatrovateľky a opatrovatelia v domácnosti môžu byť buď priamo zamestnané a zamestnaní staršou osobou, o ktorú sa starajú, alebo neziskovou organizáciou, alebo môžu byť samostatne zárobkovo činnými osobami. Viac ako 98 % opatrovateliek a opatrovateľov v domácnosti je zaradených do kategórie samostatne zárobkovo činných osôb. Mnohé a mnohí z nich sa dostanú do kontaktu so staršími ľuďmi, ktorí potrebujú starostlivosť, prostredníctvom agentúr sprostredkujúcich zamestnanie. Rakúske právne predpisy stanovujú pre opatrovatelky a opatrovateľov v domácnosti minimálnu mzdu a ochranu pracovného času. Táto ochrana sa však vzťahuje len na priamo zamestnané opatrovatelky a opatrovateľov v domácnosti, preto prevažná väčšina z nich nemá právnu ochranu minimálnej mzdy a pracovného času. Samostatne zárobkovo činné osoby by teoreticky mali mať možnosť dohodnúť si svoju mzdu a pracovný čas priamo s ľuďmi, o ktorých sa starajú. V praxi však často túto autonómiu nemajú. Okrem toho samostatne zárobkovo činné osoby nepoberajú nemocenské dávky (*Krankengeld*) až do 42. po sebe nasledujúceho dňa choroby, pokiaľ neplatia dodatočné príspevky do systému sociálneho poistenia. Zatiaľ čo úlohy zamestnaných a samostatne zárobkovo činných opatrovateliek a opatrovateľov sú v podstate rovnaké, samostatne zárobkovo činné osoby vo veľkej miere nemajú žiadnu právnu ochranu v oblasti mzdy a pracovného času. Zažívajú prekážky pri uplatňovaní si svojich ľudských práv na spravodlivé a priaznivé pracovné podmienky a sociálne zabezpečenie.

NEDOSTATOČNÁ AUTONÓMIA PRI ROZHODOVANÍ O ODMEŇOVANÍ, PRACOVNOM ČASE A ODPOČINKU

V praxi často nie sú opatrovatelky a opatrovatelia v domácnosti samostatne zárobkovo činnými osobami, pretože majú zvyčajne malú autonómiu pri rokovaniach o svojej mzde, pracovnom čase a dobách odpočinku. Často ich prijímajú agentúry sprostredkujúce zamestnanie a majú zmluvu ako so staršou osobou, o ktorú sa starajú, tak aj s agentúrou konajúcou ako sprostredkovateľ. Opatrovateľky v domácnosti sú pracovníčky, ktoré žijú v rovnakej domácnosti ako starší ľudia, o ktorých sa starajú. Ženy pracujúce na tejto pozícii, alebo ženy, ktoré na tejto pozícii pracovali v minulosti, povedali Amnesty International, ako sa museli prispôsobiť každodenným rutinám a meniacim sa zdravotným potrebám svojich klientov a klientok, čo im často bránilo prijímať samostatné rozhodnutia o svojom pracovnom čase a dobách odpočinku, ktoré sú výsadou samostatnej zárobkovej činnosti. Agentúry sprostredkujúce zamestnanie rovnako vykonávajú kontrolu pri výkone svojej funkcie sprostredkovateľov pri posudzovaní potrieb starších ľudí, čo je základom odmeňovania opatrovateliek a ich úloh. Často tiež vykonávajú právomoc vyberať príjmy opatrovateliek a opatrovateľov.

BARIÉRY V PRÍSTUPE K PANDEMICKEJ FINANČNEJ POMOCI

Pandémia COVID-19 zhoršila pracovné podmienky opatrovateliek a opatrovateľov v domácnosti, ohrozila ich zdravie a pohodu. Uprostred zavedených obmedzení v oblasti medzinárodného cestovania si opatrovatelky a opatrovatelia často predĺžili svoje pracovné turnusy v Rakúsku a pracovali nepretržite 24 hodín/7 dní v týždni minimálne počas šiestich týždňov v období lockdownu. Hoci rakúske orgány zaviedli niektoré podporné mechanizmy a to buď osobitne pre opatrovatelky a opatrovateľov v domácnosti, alebo pre samostatne zárobkovo činné osoby vo všeobecnosti. V niektorých prípadoch sa im však nepodarilo sprístupniť tieto mechanizmy pomoci pre všetky migrujúce opatrovatelky a opatrovateľov v domácnosti.

KLÚČOVÉ ODPORÚČANIA

Amnesty International vyzýva rakúsky parlament a vládu, aby zabezpečili, že si všetky opatrovatelky a opatrovatelia budú môcť uplatniť právo na spravodlivé odmeňovanie, právo na spravodlivé a priaznivé pracovné podmienky a sociálne zabezpečenie bez akejkoľvek diskriminácie, prostredníctvom:

- Rozšírenia ochrany minimálnej mzdy a pracovného času na všetky opatrovatelky a opatrovateľov v domácnosti.
- Preskúmania, spresnenia a prispôbena zákonov a predpisov s cieľom chrániť práva „samostatne zárobkovo činných“ opatrovateliek a opatrovateľov, ktorí v praxi vykonávajú prácu v kontexte pracovnoprávneho vzťahu. Ako odporúča Medzinárodná organizácia práce (Odporúčanie R198), orgány by mohli určiť postavenie v zamestnaní pre opatrovatelky a opatrovateľov v domácnosti prostredníctvom konzultácie s najviac reprezentatívnymi organizáciami zastupujúcimi zamestnávateľov a samotné pracovníčky a pracovníkov.
- Posilnenia mechanizmov inšpekcie práce, napríklad prostredníctvom pravidelných neohlásených návštev domácností starších ľudí, ktorí využívajú služby opatrovateliek a opatrovateľov v domácnosti na území celého Rakúska a zahrnutím pracovných podmienok a situácie opatrovateliek a opatrovateľov v domácnosti do hodnotenia kvality domácej opatrovateľskej služby.
- Zapojenia migrujúcich žien, ktoré pracujú ako opatrovatelky v domácnosti, do procesu tvorby reforiem a reakcií na obavy týkajúce sa ich ľudských práv.
- Prijatia opatrenia na riešenie diskriminácie voči migrujúcim pracovníčkam a zavedením záruk a podporných služieb na predchádzanie a boj proti zneužívaniu alebo vykorisťovaniu.